

– Gyakran hallani, hogy a zene az igazi, a legmélyebb, a legközvetlenebb művészet. Ugyanakkor az igazi zene egyre kevesebb embert érdekel. Hogyan éli ezt meg egy zenész?

40 A NYUGAT AZ ÖNZÉSBE FOG BELEBUKNI

Végh Attila beszélgetése

Szabados Györggyel

csak élet van, és hogy az élet akkor jó, ha Alwaysst használunk. A Bolyaiaknak van egy alig ismert zeneelméletük, amelyben azt írják, hogy a hang eredeti magyar neve: zen. Itt kellene egy ösvényt megnyitni.

– *Efféle ösvényeken már sok amatőr nyelvész elcsúszott...*

– Ez más. Ha valaki publikálná azoknak az őstörténeti kutatásoknak az eredményét, amelyek a szocializmus ötven éve alatt titokban folytak – hiszen ez tiltott dolog volt –, megdöbbenénk. A magyar ősi nyelv. A Sorbonne-on végzett ilyen irányú kutatómunka azt az eredményt hozta, hogy a magyar nyelv a feltételezett ősnyelv legtöbb etimonját, szótövét tartalmazza. Japán kutatók pedig a markergének vizsgálata során arra jutottak, hogy egészen különleges rokoni kapcsolataink vannak. Mindezeket összevetve nekem olyan asszociációim támadnak, hogy itt egy olyan széles, sokirányú kapcsolatról van szó, amely reális lehet. Minden mindennel összefügg. A világ nagyon egyszerű, csak bonyolultan él, s ha óvatlan, zavarba téved. Ebben a zavarosban remekül lehet világi életet élni. Csakhogy ez a világi élet elporlik egyszer, és ami nem porlik el, az a mögötte lévő kép, amely létrehozta s élteti mind ezeket. Csak ez az örök. Nem ártana ma már csak ezzel foglalkozni, a zenének is van evilági és nem evilági része. A nem e világi része az érzelmi tudás, amit a zene nyújt. Ha ezt nem nyújtja, akkor nem zene, csak zaj. Soha ennyi zaj nem volt, mint ma. A zene a világoosság, a bepillantás, a beavatás, a megölelés, az intimitás, az istenközelség. A zaj pedig maga az örület.

– *Az igaz, hogy minden mindennel összefügg, de nem jó, ha ezt túl hamar hangoztatni kezdjük, mert akkor a megismerés akadálya lesz. Előbb meg kell ismernünk a különbözőségeket.*

– Hermann Hesse a *Sziddhártha* című kisregényében épp ezt a két utat írja le. Két barát van, az egyik rögtön Buddha hódolója lesz, a másik meg nem. Neki nem megy. Ő végigjárja előbb a maga útját, és csak azután talál rá Buddhára.

– Ősrégi gondolat, hogy az életnek csak akkor van üdve, ha az ember valamibe belehal. Ha az ember szellemi lény, akkor nem halhat meg úgy, hogy ne áldozza fel magát valamiért. Ma ez érthetetlen gondolat, mert ma arról szól minden, hogy nincs halál,

A könyv azt sugallja, hogy mindkét út igaz. Az ember bizonyos teljességelménnyel születik, E hit birtokában látunk napvilágot, és amikor kikerülünk erre a négydimenziós téridőplaccra, megrémülünk, mert megszűnt az Egy nyugalma és biztonsága. És elkezdődik egy olyan küzdelem, amelynek során állandó konfrontációban áll a bennem lévő beavatottság a külvilág ridegségével. A külvilág szét akarja szedni a benső egységét. A feladatunk az, hogy ezt a beavatottságot mindennek ellenére fenntartsuk. Ezért próbatétel az élet. E. T. Suzuki azt mondja, a nyugati és a keleti istenfogalom teljesen eltérő. A nyugati Isten messze van, és nagyon hatalmas, A keleti ember viszont úgy fogja fel: az Isten bennem van, és úgy gondolkodik, mint én. A keleti ember nem úgy tekint Istenre, mint vetélytársra, nem akar álvilágot csinálni, mint a nyugati – magyarul: nem játszik luciferi játszmat, hanem méltó akar lenni az Istenhez.

A nyugati civilizáció a maga önzésébe és önjelöltségébe fog belebukni. A keleti zene szinte teljes mértékben a hagyományban él, s ennek jellemző jegye az egyszólamúság. A nyugati zene a második világháború után a kétségek hitetlen szomorúságában fogant, a „minden egész eltörött” valóságában, nem nélkülözve attitűdjében a fizikai és matematikai hiperracionális elemeket, amilyen például a halmazelmélet. Ez végtelen számú szólamot eredményezett, eltűnt belőle az intimitás. Ez egy szétesett világ, amit olyan paraméterek mentén kell összetartani, amelyek már nem a belső szakralitást tükrözik.

– *De nem ettől szép az egész? Nem pontosan az ma a művész feladata, hogy a modernitás, az újítás teljes eszköztárát birtokba véve ábrázolja az örök dolgokat?*

– Nekem ez szép akkor lenne, ha a gonoszt ezzel féken tartanák. Ehelyett elszabadítják. A mai zenében a szabadság leginkább a bomlás élvezetének szabadossága. Az atom mint parányi alkotórész benne van a leggyönyörűbb nő szemében. Miért kell ezt kivenni és bombát csinálni belőle? Ha az építmény már nem tartja uralma alatt a téglát, ha a téglá elveszi az épületből a magáét, és viszi – mint például a mostani kormányzat, az nagyon vicces dolog, de mikor lesz a gonosz itt féken tartva? *A legyek urában* a gyerekek halálra verik egymást a szigeten, míg végül megjelenik a felnőtt, aki rendet teremt. Annak a jegyében teremt rendet, amit egyébként a gyerekek is tudnak: hogy nem lehet lopni, nem lehet hazudni, csalni, és a többi. Ennek a jegyében kellene rendet rakni. Mert nem önma-gunkért élünk, hanem föláldozzuk az életünket valamiért. Ez az élet értelme. Ha nem így megy, akkor baj van.